ČIA KELIO PRADŽIA

2019 m. gegužės 24 d. Nr. 13

Ukmergės miesto istorija

Gegužės 22-oji – svarbi mūsų miestui data. 1792 m. gegužės 22 d. Abiejų Tautų Respublikos karalius Stanislovas Augustas patvirtino anksčiau kitų didžiųjų kunigaikščių duotas privilegijas ir vietoje per gaisrus žuvusių dokumentų išdavė Renovacijos (atnaujinimo) diplomą, kuriuo miesto gyventojai buvo atleisti nuo daugelio prievolių.

Karaliaus rašte skelbiama: „Mes, Karalius, norėdamas minėtam Ukmergės miestui ir jo piliečiams laisvę ir apsaugą užtikrinti, į gerovę ir tvarką atversti, laisvais pripažįstame visus piliečius, minėtą Ukmergės miestą kartu su jo piliečiais iš visų jurisdikcijų išbraukiame, miesto valdymo didesnei garbei jam herbą, to miesto išrinktą, suteikiame.“

Miesto teisių grąžinimo akte herbas aprašytas taip: „Tai tarsi iš griuvėsių kylantis namas, ant kurio jau išaugusio fasado yra širdis, altoriumi tarnaujanti, ant jo pastatyta atversta knyga su užrašu viršuje „Amžinas dėkingumas“, o pačioje atverstos knygos dešinėje – karališkas herbas su užrašu „Karaliui“, kairėje pusėje – rožė su penkiais lapais ir užrašu apačioje „Bičiuliui“.“

Akte pasakyta, kad tokį herbą pasirinko patys miestiečiai. Dabartiniame herbo variante jokių užrašų ant herbo nėra. Heraldikos specialistai herbo simboliką aiškina taip: sugriuvęs, bet atstatomas namas reiškia prarastas, o dabar vėl atgautas miestiečių teises, širdis – vilties simbolis, knyga – miestų įstatymas, kuriuo remiantis Ukmergė atgavo miesto teises, veršis knygos dešinėje pusėje – karališkasis Poniatovskių šeimos ženklas, rožė su penkiais lapais kairėje knygos pusėje – tuometinio Ukmergės vaito J. Kučevskio šeimos ženklas.

Ukmergės vietovardis pirmą kartą paminėtas 1333 m.: Hermano Vartbergės kronika rašo, kad Livonijos ordino magistras „...buvo prie Vilkenbergės.“

Taigi šią datą – 1333-iuosius – ukmergiškiai vadina savo gimtadieniu.

Ukmergės pilis istorijoje vaidino svarbų vaidmenį. Ilgą laiką jos gynėjai pastodavo kelią kryžiuočiams ir kalavijuočiams į du svarbius Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės centrus – Vilnių ir Trakus.

Vytauto laikais Ukmergė buvo neeilinis punktas. 1435 m. po Pabaisko mūšio Ukmergė, gavusi miesto teises, ėmė augti, išsiplėtė prekyba, kūrėsi amatininkai, pirkliai.

Pirmoji bažnyčia – Švento Petro ir Povilo – įsteigta 1387 m. Ji yra viena iš pirmųjų Lietuvoje.

1685 m. mieste pastatyta sinagoga. XVII a. antroje pusėje minima parapinė mokykla. 1742 m. Ukmergėje įkurdinti pijorai, pastatyta Švenčiausios Trejybės bažnyčia. Prie jų vienuolyno veikė šešių klasių mokykla.

Po 1831 m. sukilimo mokykla ir vienuolynas buvo uždaryti. Dauguma bažnytinių žemių nusavintos ir atiduotos kuriamai pravoslavų cerkvei. Ji pradėjo veikti 1841 m.

1700–1701 m. miestą nuniokojo gaisras – sudegė didžioji dalis namų, žuvo daug vertybių, gyventojų turtas buvo išplėštas. 1711–1712 m. Ukmergę ištiko maras. Po jo mieste nelikę nė vieno gyventojo – vieni išmirę, kiti išbėgioję. 1733, 1765, 1781, 1782, 1787 m. siaubė gaisrai – kai kuriais metais net po kelis kartus. Tačiau Ukmergė atkakliai kėlėsi iš griuvėsių ir pelenų ir XVIII a. antroje pusėje ėmė atsigauti.

Prijungus Lietuvą prie Rusijos, magdeburgiškoji miesto savivaldos teisė buvo palaipsniui panaikinta.

Per 1812 m. karą Ukmergė, buvusi svarbiu strateginiu punktu, vėl nukentėjo, vėliau kelis kartus degė. Tačiau miestas, įsikūręs patogioje vietoje, po visų negandų greitai atsistatydavo.

1836 m., nutiesus Daugpilio–Kauno plentą, pastatyta arklių pašto stotis, 1838 m. mieste buvo 109 krautuvės, 16 smuklių ir viešbučių, 1850 m. veikė 3 plytinės, alaus darykla, 7 odos dirbtuvės, gyveno 97 pirkliai, 337 amatininkai, veikė 235 krautuvės. Pradėjo veikti degtukų fabrikas, vėliau – spaustuvė.

XIX a. viduryje mieste jau būta vandentiekio, 1897 m. gyveno 13 532 gyventojai. Iki XIX a. pabaigos iš esmės susiformavo savitos architektūros ir išplanavimo senoji miesto dalis dešiniajame upės krante – urbanistikos paminklas. XIX a. pabaigoje pradeda reikštis tautinis judėjimas, kultūrinis gyvenimas. 1907 m. įsteigta berniukų, 1908 m. – mergaičių gimnazijos. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Ukmergėje buvo 28 nedidelės pramonės įmonės, daug krautuvių ir užeigų. 1915–1918 m. vokiečių okupacija miestui atnešė daugybę nelaimių: sudeginti tiltai, sugriauta daug pastatų, nukentėjo gyventojai.

Ukmergės miesto herbas.

Nepriklausomybės metais Ukmergė išaugo ir išgražėjo: išgrįstos gatvės, nutiesti šaligatviai, pastatyta elektros stotis. 1923 m. mieste buvo 41, 1933 m. – 120 pramonės įmonių ir dirbtuvių, 461 krautuvė. Įrengta patogi autobusų stotis, pastatytas gelžbetoninis tiltas per Šventąją. Veikė lietuvių, lenkų, žydų gimnazijos, kelios pradžios mokyklos, amatų mokykla, mokytojų seminarija, kelios bibliotekos ir knygynai, spaustuvėje buvo leidžiamos knygos, laikraščiai.

1932 m. Ukmergė gavo pirmos eilės miesto teises. Apskrities centre pastatyta puikių administracinių pastatų. Ukmergėje buvo Lietuvos kariuomenės 1 pėstininkų D. L. K. Gedimino pulko nuolatinė būstinė.

Prieškariu mieste gyveno 12 367 žmonės. 1940–1941 m. daug ukmergiškių nukentėjo nuo bolševikų, o vokiečiai okupantai išžudė beveik visus žydų tautybės gyventojus.

Nuo bombardavimų ir gaisrų per karą smarkiai nukentėjo miestas. Po karo ukmergiškiams vėl teko gydytis žaizdas, kurias paliko karas, trėmimai, rezistencijos.

Bitininkystės puoselėtojo gimtinė – Nuotekai

Lyduokių seniūnijos Nuotekų kaimas – garsaus mūsų šalies bitininko, šviesaus ir išsimokslinusio šio krašto šviesuolio Jono Balžeko gimtinė.

Lietuvos agronomas bitininkas, habilituotas biomedicinos mokslų daktaras Jonas Balžekas gimė 1925 metais.

Mokslus baigė Lietuvos žemės ūkio akademijoje, o 1984 m. jam buvo suteiktas žemės ūkio mokslų daktaro laipsnis.

Kraštietis daug metų dirbo Lietuvos žemdirbystės institute.

Nuo 1984–1993 m. ėjo Bitininkystės skyriaus vedėjo pareigas, beveik tris dešimtmečius vadovavo Lietuvos sodininkystės draugijos bitininkų sekcijai.

1989–1991 m. ir 1994–2005 m. – Lietuvos bitininkų sąjungos prezidentas.

Žemdirbystės instituto eksperimentiniame ūkyje sukomplektavo veislinį bityną – mokslinio tiriamojo darbo bazę. Su J. Straigiu ištyrė Lietuvos vietines bites.

1972–1975 m. Jurbarko ir Tauragės rajonų miškuose sukomplektavo vietinių bičių draustinį, Pervalkoje – izoliacinį bičių motinų poravimosi punktą. Sukūrė kompleksinio bičių naudojimo ir raudonųjų dobilų apdulkinimo technologijas.

Jonas Balžekas. lietuviai.lt nuotr.

J. Balžekas yra parengęs nemažai vertingų bitininkystės pažinimui skirtų leidinių.

Spausdiname ištrauką iš 2008 m. rugsėjo 10 d. laikraštyje „Ūkininko patarėjas“ išspausdinto Aldonos Svirbutavičiūtės straipsnio „Bitininkas J. Balžekas: „Iš bičių mokiausi kantrybės“.“

„Aukštas, lieknas ir tikrai aštuoniasdešimt trejų metų naštos neprislėgtas Jonas Balžekas savo gimtuosiuose namuose pasitinka neįprastai: pamatau dviračiu atvažiuojantį ilgo kiemo taku.

Čia, Ukmergės rajono Nuotekų kaime, jis praleidžia savo didžiąsias atostogas, trunkančias nuo ankstyvo pavasario iki vėlyvo rudens.

Nukelta į 8 p.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Ryški kaip krapų žaluma

Kiekvieną pavasarį per patį vyšnių žydėjimą Sližiuose (Ukmergės r.) vyksta tradicinė respublikinio poezijos konkurso „Žydinčios vyšnios šakelė“ šventė. Jos metu paskelbiamas ir pristatomas laureatas, kuriam įteikiama premija ir skulptūrėlė „Žydinčios vyšnios šakelė“ (autorius – skulptorius Viktoras Žentelis) už gražiausius eilėraščius žemės, žemdirbio gyvenimo, tėviškės meilės temomis.

Šio konkurso laureatais yra buvę garsūs poetai Juozas Macevičius, Eduardas Mieželaitis, Justinas Marcinkevičius, Jonas Strielkūnas, Bernardas Brazdžionis. Praėjusiais metais šį apdovanojimą pelnė žinomas Ukmergės krašto poetas Romas Raila.

Praėjusią savaitę Sližiuose vykusios šventės metu apdovanota šių metų konkurso laureatė – poetė, aktorė, dramaturgė Daiva Čepauskaitė, gyvenanti ir kurianti Kaune.

Ji – Lietuvos rašytojų sąjungos narė nuo 1998 metų. Rašo poeziją bei pjeses vaikams ir suaugusiems. Jos pjesės buvo pastatytos Kauno kameriniame teatre, Kauno valstybiniame lėlių teatre, Nacionaliniame Kauno dramos bei kituose teatruose.

Poezija versta į įvairias kalbas. Šiuo metu dirba dramaturge Nacionaliniame Kauno dramos teatre. 2016 metais įkūrė leidyklą „Žalias kalnas“, kuri leidžia knygas vaikams.

Daiva Čepauskaitė yra išleidusi tris poezijos knygas: „Bevardžiai“ (1992), „Suvalgiau vieną spanguolę“ (1998), „Nereikia tikriausiai būtina“ (2004).

2005 m. už poezijos knygą „Nereikia tikriausiai būtina“ pelnė „Poezijos pavasario“ Maironio premiją bei „Poezijos pavasario“ laureatės titulą. 2017 metais pasirodė jos eilėraščių knyga vaikams „Baisiai gražūs eilėraščiai“, už kurią poetė buvo apdovanota Jotvingių premija.

Daiva Čepauskaitė

***

Štai ir viskas. Ruduo. Ledo randas užtraukė
pirštų antspaudus ir įkandimų žymes,
vėjy bluko kakta, vieniša lyg palaukė,
laukdama, kol pridengs, saują žemių užmes.

Štai ir viskas. Kažkas nesiliovė dar inkštęs
iš po žemių, lyg spalio vada dar gyva.
Mažas vaisius širdies, toks prinokęs ir minkštas,
švelniai suposi tarsi pamėlus slyva.

Dar šiek tiek ratilų, dar šiek tiek nesvarumo,
lyg ėjai ne ledu – drungno pieno plėve.
Dar šiek tiek pakelėj išsižergusio krūmo,
dar šiek tiek smegenų po pilkąja žieve.

Dar šie tiek nuolankumo, tuštybės ir teksto,
baimės, triukšmo, klaidų ir tuščių skambesių,
ir žmogaus dar šiek tiek, tokio šilto ir megzto,
dar šiek tiek padugnių ir dar padebesių.

Štai ir viskas. Daugiau būtų kvaila tikėtis.
Nebereikia daugiau. Ir nešioti sunku.
Vėjy plazda dangus, išsivertęs lyg skėtis,
kliba dievas-kaliausė geltonu švarku.

Štai ir viskas. Viršuj debesėlis nubrizgęs
tarsi kojinė, džiūti seniai palikta.
Bumsi mėlynos slyvos į pašalą. Viskas.
Dievas liūdi. Ir blunka. Ir temsta kakta.

Krenta grumstas į kūną, užspausdamas nervą.
Toks gyvenimas. Ir amžinybė tokia.
Tyliai krūpteli dievo kišenėje lerva,
baltutėlė lyg nuotaka pudros rūke.

***

Aš tave pamiršau. Buvo paprastas nuobodžio rytas,
toks pilkšvai violetinis lyg nevalyta druska,
ir trupėjo šaligatvis tarsi išdžiūvęs grafitas,
sunaikindamas užduotį, kiek bus „Onutė + K“.

Aš tave pamiršau. Kniaukdami troleibusai riedėjo
lyg nuo morčiaus apsvaigę ūsuoti žali katinai.

Nukelta į 8 p.

Bitininkystės puoselėtojo gimtinė – Nuotekai

Atkelta iš 7 p.

Ne bimbinėja iš kampo į kampą, o gano savo ratuotas aveles – aštuoniasdešimt bičių šeimų. Visas jo gyvenimas ir darbas buvo skirti bitėms. Kaip ir dabar. Kitąmet Jonas ketina švęsti ir paminėti savo bitininkavimo... septyniasdešimtmetį.

Laimingas žmogus

„Esu laimingas žmogus“, – tarsi nejučiomis prasitarė J. Balžekas, aprodydamas savo ūkį. Gyvenamasis namas, kurio sienos mena vaikystę, jaunystę, brandą. Palangėje žydintys raudoni jurginai – tokie patys, kokius augino mama. Tolyn, pievų link, nuklystantis takas, senos obelys, aplipusios raudonšoniais rudeniniais obuoliais. Sode vienas šalia kito prigludę aviliai. Takas atsiremia į dar vieną, jau šiuolaikinį, medinį namą. Tai jauniausiojo sūnaus Remigijaus valdos.

To paties garsaus trenerio, kuris treniruoja kylančią teniso žvaigždę Ričardą Berankį. Statė pirtelę, o atsirado namas. Dabar jame dažną vasarą gyvena iš Amerikos atvažiuojanti dukra Jolita. Grįždami nuo galulaukės užsukame į bene svarbiausias Jono valdas – bičių produktų cechą. Kitaip nepavadinsi atskiro pastato, kur akį traukia ideali tvarka.

Vienoje patalpoje sukaupta viskas, ko reikia vaško gamybai. Pati svarbiausia vieta ten, kur sukamas medus. Tame kambaryje burzgia didelė mašina, stovi įkaitusi pagalbininkė, atvažiuojanti talkon iš Dotnuvos.

Patalpoje karšta, dūzgia daugybė bičių ir kvepia medumi. Dar du Jono sūnūs dvyniai Jonas ir Valentinas gyvena ir dirba Dotnuvoje, Lietuvos žemdirbystės institute. Jonas jaunesnysis pasirinko tėvuko kelią ir pratęsė jo darbus institute.

Tėvas vis dažniau užsimena, kad savo bityną perduos sūnui Jonui. Tiesa, dabar jau galėtų tiek neplušti, bet niekaip savo vadžių dar nenori perleisti. Apie savo laimes vyriausiasis Jonas užsiminė ne šiaip sau. Jis patikino, kad didelė laimė – išsaugoti tėvų namai.

„Šiame kaime nedaug beliko mano amžininkų. Išgyvenom karą, pokarį, visą sudėtingą istorinį virsmą. Mano karta neturėjo didelio pasirinkimo. Arba miškas, arba kariuomenė, arba Sibiras. Man pavyko to išvengti. Todėl ir sakau, kad esu laimingas žmogus. Mama išleido mane į mokslus, studijavau Lietuvos žemės ūkio akademijoje agronomiją. Iš mūsų kaimo penkiese išvažiavome mokytis. O kaimas gyveno savo sudėtingą gyvenimą“, – leidosi prisiminimų takais Jonas.

Jono mama bene pirmoji pasirašė prašymą stoti į kolūkį. Pasirinkimas buvo aiškus: agitatoriai pasakė – nestosite, vaikai bus išmesti iš akademijos. Kolūkiečiais tapo visos šeimos, kurių vaikai studijavo Kaune.

Pirmasis Jono avilys

Anksti, vienuolikos metų, netekęs tėvelio Jonas išmoko arti ir sėti, dirbti visus ūkio darbus. Jo senelis, mamos tėtis, nuo seno buvo garsus bitininkas. Gyveno netoli, prie Žemaitkiemio, laikė apie 20 avilių. Bitininkavo dar senoviškai – bites laikė kelminiuose aviliuose.

Savo paskutinį kelmą su bitėmis senelis atidavė vaikaičiui, kai šiam suėjo 14 metų. 1939-uosius Jonas laiko savo bitininkavimo pradžia. „Tada ir atsidaviau bitininkystei. Parsivežiau avilį rudeniop. Reikėjo tas bites man pervaryti į rėminį avilį. Kaip? Iš vieno apsišvietusio agronomo, kuris turėjo didelę biblioteką, pasiskolinau garsaus bitininkystės tėvo profesoriaus Jono Kriščiūno knygą apie bites.

Gal 20 kartų perskaičiau, kaip kelmines bites pervaryti į rėminį avilį. Skaitant lyg ir aišku. Per vidurį patiesiau lininį rankšluostį ir pučiu bites, kad jos per tą rankšluostį eitų į avilį. Matyt, pūčiau per smarkiai, kad jos kitoje pusėje susispietė, o rankšluosčiu neina, nors tu ką. Sugėlė mane atsakančiai. Vargau visą dieną, bet savo pasiekiau – apgyvendinau pirmąsias savo bites rėminiame avilyje“, – pasakojo Jonas.

Dabar panašų darbą reikalui esant atlieka per dešimt minučių. Kai J. Balžekas pradėjo dirbti Dotnuvos institute, apvažiavo kone visus seniausius Lietuvos bitininkus. Mokėsi iš jų patirties ir to, kas knygose nesurašyta. Vienas pirmųjų pirmosios pokario agronomų laidos Jonas apsigynė kandidatinę disertaciją.

Paskelbtas trisdešimtūkstantininkų vajus neaplenkė ir Jono. Taip jis atsidūrė Lazdijų rajono kolūkyje. Vadovavo derliaus nuėmimui. Dirbo gerai, tad tuoj ir pasiūlymo sulaukė vadovauti kolūkiui. Bet Jonui rūpėjo bitės.

Trejus metus padirbėjęs Radviliškio bandymų stotyje, jis parašė laišką į Dotnuvą ir pasiūlė ten įkurti bitininkystės padalinį. Jo dideliam nustebimui pasiūlymui buvo pritarta. 40 metų dirbo institute. Ir mokslas, ir praktika čia veikė ranka rankon. Apgynė daktaro disertaciją ir vis plėtė savo bičių ūkį. Jo sumanymus visada palaikė šviesiausios atminties akademikas Antanas Būdvytis.

Iš bičių išmoko kantrybės

Jonas prisipažino, kad darbštus buvo ir bičių dar nepažinęs. „Jei nebūčiau daug dirbęs, tai ir mokslų nebūčiau baigęs, ir disertacijų gynęs. Iš bičių išmokau kantrybės. Pirmąkart prie jų priėjus tyko nemalonė. Bitės gelia. Antrąkart nuėjus gelia mažiau, o po to arba negelia, arba pats apsipranti, kad to net nepastebi.

Tiesą sakant, bičių geluonis gydo. Aš per žiemą pasiilgstu jų gėlimo, laukiu vis pavasario. Tada atsigaunu. Pagaliau ir mokslo nustatyta, kad bičių geluonis yra pirmieji vaistai gydant sąnarių ligas, artritą, radikulitą“, – užtarė ratuotas darbštuoles mokslininkas.

Per vasarą J. Balžekas kiekvienąkart išgyvena medunešio stebuklą. Paklaustas, koks medus yra geriausias ir gardžiausias, bitininkas paporino, kad žolynai ir gėlynai nėra svarbiausias medaus kokybės faktorius. Bitės renka medų ir iš gėlių, ir iš viržių, grikių, pienių, dobilų. „Mano medus išlaikė „smetoniško“ medaus skonį. Gaminu jį, kaip gamino mano diedukas.

Vakarų technologijos gadina medų. Jį šildo, filtruoja, dar kitaip apdoroja ir, žiūrėk, tame meduje medaus nebelieka. Amerikoje klesti medaus pramonė. Ten, kur viskas tarnauja didžiajam bizniui, kokybės nelauk“, – pasakojo apie medaus gamybos subtilybes bitininkas iš pašaukimo.

J. Balžekas ne tik bitininkauja. Jis dažnai prisėda prie rašomojo stalo ir toliau tęsia savo mokslinius tyrimus. Kiekviena 70 bičių šeimų aprašyta atskirame sąsiuvinyje. Mokslininkas kaupia duomenis, kaip kovoti su bičių ligomis.

Šeimos atminimui

Priešais sūnaus Remigijaus pastatytą namą aukštai į dangų stiebiasi ąžuolinis šeimos medis. Sumanė Jonas jį pastatyti savame kieme, kad vaikams ir vaikaičiams primintų, kas buvo jų protėviai. Jis žinojo, koks tas koplytstulpis turėtų būti. Mat iš vaikystės prisimena Smetonos laikais prie Nuotekų upelio stovėjusį koplytstulpį, iš ąžuolo išdrožtą raitytu liemeniu. Suderėjo su medžio drožėju, tas ir padarė. Tiesa, pradžioje užsiprašė mažiau, o kai reikėjo atsiimti, paprašė gerokai daugiau.

Jonas gi visai giminei jau buvo pasakęs, kad daro tokį šeimos medį, ir iš visų surinko pinigus. Pritrūko bent 300 dolerių. Meistras skubino, o tada tokių pinigų Jonas neturėjo. Tad tas paminklas ir „nuplaukė“ kitur. Šį išdrožė kitas meistras, netolimas kaimynas Rimas Zinkevičius – akademiko Juozo Zinkevičiaus sūnėnas.

Akademikas – irgi iš to paties Nuotekų kaimo. Ant koplytstulpio surašytas giminės medis, kurį pradeda Antanas ir Darata Balžekai. Surašyti ir septyni jų vaikai. Tarp jų ir anksti miręs Jono tėvelis Antanas. Jonas palaiko ryšius su visa gimine, tėvelio brolių ir seserų vaikais. Susirašinėja su Pauliaus, įkūrusio kultūros muziejų Čikagoje, sūnumi. Buvo nuvykęs į Ameriką, kur aplankė savo artimuosius.

Jei žmonės sektų bitėmis

Per 70 bitininkavimo metų J. Balžekas sako, kad bičių gyvenimą perprato geriau negu žmonių. Keisti jam atrodė kai kurie valdžių sprendimai ir anuomet, kai darbavosi mokslo sferoje, ir dabar, kai gyvenimą stebi iš savo gimtojo kiemo. „Juokinga, kai mes pradėjome dievinti viską, kas tik ateina iš Vakarų. Ne viskas ten medumi tepta. Bitininkystės mokslas Vakaruose atitrūkęs nuo gamybos. Rašo mokslinius referatus, tolimus nuo praktikos ir net nepritaikomus. Daugeliui firmų medus tėra paprasčiausias biznis, todėl nežiūrima kokybės. Mes galime didžiuotis išsaugoję bitininkavimo tradicijas“, – sakė patyręs bičiulis.“

Ryški kaip krapų žaluma

Atkelta iš 7 p.

O paskui buvo visko – ir sniego, ir saulės, ir vėjo,
viskas vyko šiek tiek, kartais netgi labai amžinai.

Aš tave pamiršau, kai į užverstus atlapus daužės
įnirtingas lietus atkakliai, įstrižai ir stipriai,
aš tave pamiršau, kai rugsėjį išpampusios kriaušės
krito žemėn ir tiško lyg miną užmynę kariai.

Aš tave pamiršau, kai pasaulis vėl kilo į mūšį,
kai palaidojo žuvusius, gimdė lavonus naujus,
kai gyvybės tėkmė miesto vamzdžiuose sruvo ir ūžė,
kai liežuvis išlaižė visus pašto ženklo klijus.

Aš tave pamiršau. Visa kita visai kaip kadaise,
ir šiek tiek, ir beveik, kartais netgi labai amžinai.
Atidirbau lyg pareigą, pasinaudojau lyg teise.

Aš tave pamiršau. Visa kita ir taip tu žinai.

Alfas Pakėnas

Čiulbantis kryžius

„Netūpkit, paukščiai, jūs ant žalio medžio kryžiaus,
Kad ir gražiausia būtų jūs giesmė“

(Bernardas Brazdžionis
Iš eilėraščio „Pamokslas paukščiams“)

Gulėjau žolėj. Man vaidenos apgriuvusi Deltuvos kirkė.

Menu lyg pro rūką: pritemus į kaimą užėjo kryždirbis Svirskis.

Iš debesų pamačiau, koks jis buvo dulkėtas, nuo amžių pavargęs.

Lydėjo jį mojaus mėnulis – lyg angelas sargas.

Kryždirbis kaime kelias dienas užsibuvo. Gėrė alų Sekminių.

Paskui po grūšia tašė, skaptavo jis kryžių.

Atsidėjęs plušėjo – taip Van Gogas tapydavo Arly.

Atsitiesdavo kartais – žiūrėjo į jaunus rugius ir galusodėj pririštą arklį.

Baigęs išėjo gilyn Lietuvon, tam kryžiuj palikęs meną ir gėlą.

Vyrai po atlaidų jį apstojo lyg protėvių vėlės.

Šnekėjo atlaidūs, linksmi – kitas užsukęs palieka vaikų, o šis, mat, paliko Dievą.

Lyg tyčia vėjas stiprus sijoną užvertė ievai.

O Svirskis nuo vieškelio žvelgė liūdnai į vyrus, ko stovi
ir laisto jo kryžių alum – per mišias šitaip kunigas vyną aukoja.

Vyrai sprendė, kur kryžių statys – gal prie vieškelio seno.

Mat, jam nusibodo vežimai, kanopos arklių – vieškeliui prireikė meno!

O ten, dubury, nuskendo Toliūno vaikai ir išėjo į tolius –
kažkas, būk, regėjęs aušroj, kaip juos lydi į dangų Maironis.

Sutana jo rasota, šlapia, o prelatas, sako, kaip gyvas.

Jo liturginiai rūbai ruseno raudonom alyvom.

Štai kur grožis tikrasis, man teigė pažįstama moteris Alma.

Žinau, nuo to grožio numirsiu – apleistas, pasidėjęs balną po galva.

Numirsiu kaip A. Kalanavičius savo sodyboj, ir tai bus teatras,
nes mirtis man – tai menas, aš buvau gi jo latras!

Tegul randa negyvą. Atvažiuos kas nors paryčiu pirkti veršingos telyčios,
ras laimingą nors kartą mane. Prie pirties degs baltųjų alyvų grabnyčios.

Dar regėsiu – po ąžuolu vienišas sėdi Radauskas. Gano jis Vienaragį.

Toks panašus man į tėvą, kai ariant jis šveičia noragą.

Tylumos! Štai procesija eina prie kryžiaus.

Jį šventina Ukmergėj nužudytas klebonas. Kryžius išpuoštas žolynais.

Išprotėt nuo tradicijų grožio reikėtų, bet nebūt išvežtam į durnyną.

Kūrybai nėra pilnaties – kryžius ėmėsi meno: pradėjo čiulbėti.

Paukštė giedanti susisuko tam kryžiuje dėtį.

Žmonės jį pavadino gražiai – čiulbantis kryžius. Ir žodžiai tie tapo kūnu.

Bernardas ėmė rašyti pamokslą paukščiams klastūnams,
kurie talentingai naudojo giesmę kaip meną:
giedojo kalnus šventus virš liepsnojančio krūmo, o Mozė juos lesino kruopomis manų.

Visi jie geri! Ne tik paukščiams kaltė – ir poetams!

Užtikrintai veikia meno nuodai, nors iš lėto.

Supratau, kodėl Salomėją kalė prie kryžiaus – ji mus kankino.

Reikėtų griežtai uždraust ir Andrejaus Tarkovskio kiną!

Poetui nereikia laimės. Gyventi lengvai palinkėkite savo kaimynams.

Guli jaunutis Jeseninas morge pernakt, o morgas vidurziemy kvepia kmynais.

Kraujo dėmės ant baltų marškinių – paskutinis eilėraštis jam atvėrė gyslas.

Tvarščiais moja poetas – gal šitoks poezijos tikslas?

Prie kryžiaus kala save visi grožio kurjeriai, su aušra pakilę.

Atkimškit mėnulio butelį žalią ir įpilkit jiems vyno!

***

ketvirtadienio rytą speiguotą
tu prabusi tikru poetu
o gal vienas šventai nusijuoksi
iš vaikiškų savo minčių

iš to vakarykščio džiaugsmo
kad virš namo raina žvaigždė
į kaminą šaltą sukniauks tik
bet įkrist pas tave negalės

o penktadienio rytą kovas
aštriom pasagom sužeis
ir žodžiai tekės lyg kraujas
tavo švariais marškiniais

Ekspromtas

Klausyk, kaip skamba balnas!
Girdi, kaip skamba žirgas!
Tai panašu į šalną,
Į lietų labai ilgą.

O žirgas buvo juodas,
Per visą kaktą laukas.
Nuo avižų net gruodyje
švarus žvilgėjo plaukas.

Bet kartą, ūžiant lapkričiui
rudens laukuos be atsako,
prie kalvės žirgą atvedė
ir nuplėšė jam pasagas.

Karčius trumpai nukirpo,
į sunkvežimį tempė.
O už klojimo pilko
berniukas tyliai verkė...

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS